

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

બાપુ

વિરુદ્ધ

મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય

નવેમ્બર ૧૬, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ એસ. બી. સિંહા અને ન્યાયમૂર્તિ માર્કંડેય કાટજી]

પુરાવા અધિનિયમ, ૧૮૭૨-કલમ ૩૨:

ત્રણ મૃત્યુની ઘોષણાઓ-એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ અને હેડ કોન્સ્ટેબલ પ્રત્યેક સમક્ષ એક-એક મૃતકના સંબંધીઓ સમક્ષ ત્રીજી-તે તમામ મૃતકના પતિને ગુનેગાર તરીકે રજૂ કરે છે-મૃત્યુની ઘોષણાઓના આધારે દોષિત ઠેરવે

છે-ન્યાયી ઠેરવવું, ન્યાયી ઠેરવવું-એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ, ડૉક્ટર અને અન્ય સાક્ષીઓનો પુરાવો સ્પષ્ટ છે કે મૃતક સભાન હતો અને પ્રશ્નોના જવાબ આપવા સક્ષમ હતો-મૃત્યુની ઘોષણાઓ પર અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ નથી, ખાસ કરીને કારણ કે તે બધાની વચ્ચે સુસંગતતા છે-ઈંડ સંહિતા, ૧૮૬૦-કલમ ૩૦૨.

મૃતકે તેના પતિ (અપીલકર્તા) એ તેના પર કેરોસીન રેક્કું અને તેને માચિસથી આગ ચાંપી દીધી તેવી અસર માટે ત્રણ મૃત્યુની ઘોષણાઓ કરી હતી. જ્યારે મૃતક ગ્રામીણ હોસ્પિટલમાં હતા ત્યારે બે મૃત્યુની ઘોષણાઓ નોંધવામાં આવી હતી; એક કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ડૉક્ટરની હાજરીમાં જેણે તેને સમર્થન આપ્યું હતું, અને બીજું, પોલીસ હેડ કોન્સ્ટેબલ દ્વારા ડૉક્ટરની હાજરીમાં જેણે તેને સમર્થન આપ્યું હતું અને અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા. બંને જાહેરાતોમાં, મૃતકે અપીલકર્તાને ગુનેગાર તરીકે નામ આપ્યું હતું. જ્યારે તેણીને સિવિલ હોસ્પિટલમાં ખસેડવામાં આવી ત્યારે મૃતકે તેની માતા, ભાઈ અને પિતરાઈ ભાઈ સમક્ષ ત્રીજું મૃત્યુ નિવેદન આપ્યું હતું જેમાં તેણીએ અપીલકર્તાને પણ ફસાવ્યો હતો. તે પછી તરત જ, મૃતક તેણીની સળગેલી ઇજાઓને કારણે મૃત્યુ પામ્યો. ટ્રાયલ કોર્ટે અપીલકર્તાને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યો હતો. હાઈકોર્ટ દ્વારા દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો હતો.

આ અદાલતમાં અપીલમાં, જે પ્રશ્ન વિચારણા માટે ઊભો થયો હતો તે એ છે કે શું મૃત્યુની ઘોષણાઓની સત્યતા શંકાસ્પદ હતી અને નીચેની અદાલતોએ અપીલકર્તાને આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષિત ઠેરવવામાં ભૂલ કરી હતી.

અરજી નામંજૂર કરતાં કોર્ટે

ઠરાવ્યું:૧.૧. રેકૉર્ડ પરના પુરાવા દર્શાવે છે કે આ ઘટના આરોપી- અપીલકર્તાના ઘરે બની હતી. મૃતકને શરૂઆતમાં ગ્રામીણ હોસ્પિટલ, ભડગાંવમાં દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો જ્યાં પોલીસ તેમજ કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મૃત્યુનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ મૃતકને સિવિલ હોસ્પિટલ, જલગાંવમાં ખસેડવામાં આવ્યો હતો અને મૃતકે અન્ય ઘણી વ્યક્તિઓ સમક્ષ પોતાનું મૃત્યુ નિવેદન પુનરાવર્તન કર્યું હતું. આ તમામ મૃત્યુની ઘોષણાઓમાં, મૃતકે જણાવ્યું છે કે તે અપીલકર્તા જ હતો જેણે તેના પર કેરોસીન રેડ્યું હતું અને તેને માચિસથી આગ ચાંપી હતી અને આ તમામ મૃત્યુની ઘોષણાઓ એકબીજા સાથે સુસંગત છે. મૃતકની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરના જણાવ્યા અનુસાર, તેણી ૮૮ ટકા દાઝી ગઈ હતી જે ખૂબ જ ઊંડી હતી. જો કે, ડૉક્ટરે જણાવ્યું છે કે મૃતક સંભળાતા અવાજમાં બોલી રહ્યો હતો અને તે કહેવાનું

સાચું નથી કે તે બોલવાની સ્થિતિમાં નહોતી. તમામ સાક્ષીઓએ જણાવ્યું છે કે મૃત્યુના નિવેદનો રેકૉર્ડ કરતી વખતે મૃતક યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં હતો.

[પપ-એફ-જી; પક-બી-સી]

૧.૩. મૃત્યુની ઘોષણાઓની સત્યતા પર શંકા કરવાનું કોઈ કારણ નથી, ખાસ કરીને કારણ કે તે બધાની વચ્ચે સુસંગતતા છે. એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ અથવા ડૉક્ટર અથવા અન્ય સાક્ષીઓએ મૃત્યુની ઘોષણા વિશે ખોટું નિવેદન આપવાનું પણ કોઈ કારણ નથી. આરોપી અને આ વ્યક્તિઓ વચ્ચે દુશ્મનાવટનો કોઈ આરોપ નથી.[પક-એફ]

૨. આ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓનું અવલોકન દર્શાવે છે કે જો મૃત્યુદંડની ઘોષણા વિશ્વસનીય હોવાનું જણાય તો કોઈ પણ સાક્ષી દ્વારા સમર્થનની જરૂર નથી અને તેના આધારે જ દોષિત ઠેરવી શકાય છે.[પલ-ઈ].

નારાયણ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, AIR (2004) SC 1616; બાબૂલાલ અને અન્યો વિરુદ્ધ મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય, (2003) 12 SCC 490; રવિ અને અન્ય વિરુદ્ધ તમિલનાડુ રાજ્ય 2004 (10) SCC 776 અને મુથુ કુટ્ટી અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજ્ય, (2005) 9 SCC 113 પર આધાર રાખ્યો હતો.

૩. વર્તમાન કેસમાં, કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ, ડૉક્ટર અને અન્ય સાક્ષીઓના પુરાવા સ્પષ્ટ છે કે મૃતક સભાન હતો અને પ્રશ્નોના જવાબ આપવા સક્ષમ હતો. જો આરોપી સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિએ મૃતક પર કેરોસીન રેડ્યું હોત અને તેને બાળી નાખ્યું હોત, તો મૃતકે વાસ્તવિક ગુનેગારોને બદલે આરોપીઓને ફસાવવાનું વિચારવાનું કોઈ કારણ નહોતું. તેથી, મૃતકની મૃત્યુની ઘોષણા પર અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ નથી. તેથી નીચેની અદાલતોના ચુકાદાને સમર્થન આપવામાં આવે છે.[૫૯-એફ, જી]

ક્રિમિનલ એપેલેટ જ્યુરિસડિક્શન: ૨૦૦૪નો ફોજદારી અપીલ નંબર ૧૫૩૧.

બોમ્બે ખાતેની હાઈકોર્ટ ઓફ જ્યુડિકેચરના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશથી, ૧ ફોજદારી અપીલ નંબર ૨૫૫/૧૯૯૮ માં ઔરંગાબાદ ખાતેની બેન્ચ.

અપીલકર્તા માટે ભાસ્કર વાય. કુલકર્ણી.

પ્રતિવાદી માટે વી. એન. રઘુપતિ (રવિન્દ્ર કેશવરાવ અડસુરે માટે).

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ માર્કેડેય કાટજુ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો. આ અપીલ બોમ્બે હાઈકોર્ટ (ઓરંગાબાદ બેન્ચ) ના તારીખ ૧૭.૧૦.૨૦૦૩ ના વિવાદિત ચુકાદા સામે દાખલ કરવામાં આવી છે. તે ચુકાદા દ્વારા ઉચ્ચ અદાલતે બીજા વધારાના સત્ર ન્યાયાધીશ, જલગાંવ દ્વારા તેના ૨૪.૦૮.૧૯૯૮ ના ચુકાદા દ્વારા અપીલકર્તાની દોષિતતાને સમર્થન આપ્યું છે, જેમાં અપીલકર્તાને નીચે આપેલા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યો છે. આઈ. પી. સી. કલમ ૩૦૩ માટે તેને આજીવન કેદ અને રૂ. ૧૦૦૦/- નો દંડ ફટકાર્યો હતો.

અમે પક્ષકારોના વકીલને સાંભળ્યા છે અને રેકૉર્ડનો અભ્યાસ કર્યો છે.

અપીલકર્તા અને મૃતક શોભાબાઈએ ઘટના તા. ૨૧/૦૮/૧૯૯૭ ના લગભગ દોઢ વર્ષ પહેલાં એકબીજા સાથે લગ્ન કર્યા હતા, જે ઘટના લગભગ વાગ્યે બની હતી. ફરિયાદી પક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, મૃતક શોભાબાઈને અપીલકર્તા દ્વારા હેરાન કરવામાં આવી રહી હતી અને ફૂર વર્તન કરવામાં આવી રહ્યું હતું કારણ કે લગ્ન પછી મૃતક શોભાબાઈના માતા-પિતા દ્વારા 'મુલ' દ્વારા ભેટ આપવામાં આવતી ન હતી અથવા આપવામાં આવતી ન હતી, જે તેમના

સમુદાયમાં એક પ્રથા છે, અને તે ગણતરી પર ઘટના પહેલા અપીલકર્તા દ્વારા ૧૦,૦૦૦ /- રૂપિયાની માંગ કરવામાં આવી હતી. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા મૃતક શોભાબાઈને તેના માતાપિતાના ઘરે લઈ ગયો હતો અને તેને ત્યાં આ સમજણ સાથે છોડી દીધી હતી કે જ્યાં સુધી તે 'મુલ' દ્વારા ૧૦,૦૦૦ રૂપિયા નહીં લાવે ત્યાં સુધી તે તેના વૈવાહિક ઘરે પરત નહીં આવે. જો કે, માતાપિતા અને ભાઈ તેમજ અપીલકર્તા સાથેના શોભાબાઈના લગ્નના મધ્યસ્થીએ પણ, કોઈક રીતે, તેણીને ખાતરી આપી અને તેણીને અપીલકર્તાના ઘરે પાછા લાવ્યા. મૃતક શોભાબાઈના ભાઈ અને મધ્યસ્થીએ પણ આરોપી વ્યક્તિને સમજાવ્યું કે તેઓએ શોભાબાઈને પરેશાન ન કરવી જોઈએ અને તેમની માંગણીઓ ટૂંકા ગાળામાં પૂરી થઈ જશે. જો કે, તે પછીના ૨ થી ૩ દિવસના સમયગાળામાં, આ ઘટના રાત્રે ૩ વાગ્યે તા. ૨૧/૦૮/૧૯૯૭ પર બની હતી.

ફરિયાદી પક્ષના જણાવ્યા અનુસાર, તે રાત્રે, પથારીમાં જતાં પહેલાં, અપીલકર્તાની માતાએ મૃતક શોભાબાઈને વાસણો ન ધોવા અને સાફ ન કરવા બદલ અને મૃતક દ્વારા મૃતક શોભાબાઈની નાંદ ના ચાંદીના દાગીનાની ચોરીની શંકાના આધારે દુર્વ્યવહાર કર્યો હતો. એવો આરોપ છે કે સવારે ૩:૦૦ વાગ્યે જ્યારે મૃતક શોભાબાઈ ઉઠી ત્યારે અપીલકર્તાએ તેની સાથે ઝઘડો કર્યો અને જ્યારે મૃતક ઘરની બહાર એક મંચ પર આવ્યો ત્યારે અપીલકર્તાએ તેના પર કેરોસીન રેડ્યું અને તેને માચિસની લાકડીથી આગ ચાંપી દીધી. ગ્રામજનો એકઠા

થયા હતા અને આગને કાબુમાં લીધી હતી. ત્યારબાદ તેણીને ગ્રામીણ હોસ્પિટલ, ભડગાંવ લઈ જવામાં આવી હતી જ્યાં તેણીના મૃત્યુના નિવેદનો શરૂઆતમાં કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ડૉક્ટર દામોદરની હાજરીમાં નોંધવામાં આવ્યા હતા, જેમણે તેને સમર્થન આપ્યું હતું, અને બાદમાં પોલીસ હેડ કોન્સ્ટેબલ પીડબ્લ્યુ ૬ ચાનુષ્કા તડવી દ્વારા પીડબ્લ્યુ ૮ લતા પાટિલ અને ડૉક્ટર (જેમણે તેને સમર્થન આપ્યું હતું) ની હાજરીમાં, જેમાં શોભાઈએ અપીલકર્તાને ગુનેગાર તરીકે નામ આપ્યું હતું. ત્યારબાદ તેણીને ગ્રામીણ હોસ્પિટલ, ભાદગાંવથી સિવિલ હોસ્પિટલ, જલગાંવમાં ખસેડવામાં આવી હતી જ્યાં તેણીએ તેની માતા રેશમાબાઈ પીડબ્લ્યુ ૨, તેના ભાઈ સુરેશ પીડબ્લ્યુ ૩ અને તેના પિતરાઈ ભાઈ દત્તાત્રેય પીડબ્લ્યુ ૪ સમક્ષ મૃત્યુની ઘોષણા પણ કરી હતી, જેમાં તેણીએ અપીલકર્તાને પણ ફસાવ્યો હતો. તેણી લગભગ ૯ વાગ્યે ૨૨/૦૮/૧૯૯૭ પર તેણીની સળગેલી ઈજાઓને કારણે મૃત્યુ પામી આરોપી વ્યક્તિનો અપરાધ સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદી પક્ષે અગિયાર સાક્ષીઓની તપાસ કરી છે, જેમ કે મૃતકની માતા પી. ડબલ્યુ. ૨ રેશમાબાઈ, મૃતકના ભાઈ પી. ડબલ્યુ. ૩ સુરેશ, મૃતકના મામાના પિતરાઈ પી. ડબલ્યુ. ૪ દત્તાત્રેય, પી. ડબલ્યુ. ૫ ગોવિંદ પરદેશી, ભડગાંવ ખાતે એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ, પી. ડબલ્યુ. ૬ ચાનુષ્કા, પી. એસ. ભાદગાંવ ખાતે હેડ કોન્સ્ટેબલ, ડૉક્ટર દામોદર પી. ડબલ્યુ. ૭, લતાબાઈ પી. ડબલ્યુ. ૮, અધિકર શામરાવ પાટીલ પી. ડબલ્યુ.

૧૦, મૃતક શોભાબાઈના લગ્નના સમાધાનમાં મધ્યસ્થી અપીલકર્તા અને દિનકર ઇંગલે પીડબ્લ્યુ ૧૧.

પીડબ્લ્યુ ૧ ગુનાના સ્થળ પર સાક્ષી છે અને ઉપરોક્ત સ્થળ પરથી વસૂલાત થાય છે, જ્યારે પીડબ્લ્યુ ૩ થી ૮ ની ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા એકિઝબિટ ૩૨ ખાતે એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા અને એકિઝબિટ ૩૫ ખાતે પોલીસ હેડ કોન્સ્ટેબલ દ્વારા નોંધાયેલા મૃત્યુના નિવેદનોને સાબિત કરવા માટે તપાસ કરવામાં આવી હતી. પીડબ્લ્યુ ૧૧ શ્રી ઇંગલે એ પીએસઆઈ છે, જેમણે ગુનાની તપાસ કરી છે. પીડબ્લ્યુ ૯ આરોપી અને તેની માતાના હાથે મૃતક સાથે થયેલા દુર્વ્યવહારના મુદ્દે સાક્ષી હતો, પરંતુ તેણે ફરિયાદી પક્ષને ટેકો આપ્યો નથી અને ફરિયાદી પક્ષ દ્વારા તેને પ્રતિકૂળ જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો.

આરોપીઓએ બચાવ પક્ષના બે સાક્ષીઓ, ડીડબ્લ્યુ ૧ શિવાજી પાટીલ અને પીડબ્લ્યુ ૨ અપ્પા શંકર પાટીલની તપાસ કરી હતી, જેથી એ હકીકત સાબિત કરી શકાય કે અપીલકર્તા મૃતકને આગ લગાડવા માટે જવાબદાર ન હતો અને મૃતકને અકસ્માતે આગ લાગી હતી અને તે સમયે આરોપી ખેતરમાં સૂઈ રહ્યો હતો.

રેકૉર્ડ પરના પુરાવા દર્શાવે છે કે આ ઘટના આરોપી-અપીલકર્તાના ઘરે બની હતી. મૃતક શોભાબાઈને શરૂઆતમાં ગ્રામીણ હોસ્પિટલ, ભડગાંવમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા હતા જ્યાં પોલીસ તેમજ કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા મૃત્યુનું નિવેદન નોંધવામાં આવ્યું હતું. ત્યારબાદ મૃતકને સિવિલ હોસ્પિટલ, જલગાંવમાં ખસેડવામાં આવ્યો હતો અને મૃતકે અન્ય ઘણા લોકો સમક્ષ પોતાનું મૃત્યુ નિવેદન પુનરાવર્તન કર્યું હતું. આમ મૃતકે મૃતકની માતા પીડબ્લ્યુ ૨ રેશમબાઈ, મૃતકના ભાઈ પીડબ્લ્યુ ૩ સુરેશ, મૃતકના પિતરાઈ ભાઈ પીડબ્લ્યુ ૪ દત્તાત્રેય, કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ પીડબ્લ્યુ ૫ ગોવિંદ પરદેશી, ભાદગાંવ પોલીસ સ્ટેશનમાં હેડ કોન્સ્ટેબલ પીડબ્લ્યુ ૬ ચાનુષ્કા તડવી, ગ્રામીણ હોસ્પિટલ ભાદગાંવ સાથે જોડાયેલા પીડબ્લ્યુ ૭ ડૉક્ટર દામોદર સોનાવણે અને તાલુકા મહિલા તકેદારી સમિતિ, ભાદગાંવના અધ્યક્ષ પીડબ્લ્યુ ૮ લતાબાઈ પાટીલ સમક્ષ મૃત્યુનું નિવેદન આપ્યું છે.

આ તમામ મૃત્યુની ઘોષણાઓમાં, મૃતક શોભાબાઈએ જણાવ્યું છે કે તે અપીલકર્તા જ હતા જેમણે તેણી પર કેરોસીન રેડ્યું હતું અને તેને માચિસથી આગ ચાંપી હતી અને આ તમામ મૃત્યુની ઘોષણાઓ એકબીજા સાથે સુસંગત છે. મૃતકની તપાસ કરનારા ડૉક્ટર દામોદરના જણાવ્યા અનુસાર, તેણી ૮૮ ટકા દાઝી ગઈ હતી જે ખૂબ જ ઊંડી હતી. જો કે, ડૉક્ટર દામોદરે જણાવ્યું છે કે

શોભાબાઈ સંભળાતા અવાજમાં બોલી રહી હતી અને તે કહેવાનું સાચું નથી કે તે બોલવાની સ્થિતિમાં નહોતી. તમામ સાક્ષીઓએ જણાવ્યું છે કે મૃતક મૃત્યુ સમયે યોગ્ય માનસિક સ્થિતિમાં હતો. ડૉક્ટર દામોદરે જણાવ્યું છે કે શોભાબાઈએ ડૉક્ટર દામોદરની હાજરીમાં એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ તેમની મૃત્યુની ઘોષણા કરી હતી અને તેમણે એક્સ ૩૨એ દ્વારા તેના પર હસ્તાક્ષર કર્યા છે. જે વર્ણવવામાં આવ્યું તે એકિઝક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નોંધવામાં આવ્યું હતું.

આ મૃત્યુના નિવેદનમાં શોભાબાઈએ જણાવ્યું છે કે તેણી અને તેણીની સાસુ વચ્ચે વાસણો સાફ કરવા અને ધોવા અંગે ઝઘડો થયો હતો અને મૃતક દ્વારા ચાંદીના દાગીનાની ચોરીની શંકા હતી. ત્યારબાદ તેની સાસુએ અપીલકર્તા સાથે વાત કરી, જે ઘરે આવી અને તેની પત્ની શોભાબાઈ પર કેરોસીન રેડ્યું અને તેને આગ ચાંપી દીધી. મૃતકનું નિવેદન પી. ડબલ્યુ. ક ચાનુષ્કા, હેડ કોન્સ્ટેબલ દ્વારા શોભાબાઈના વર્ણન મુજબ નોંધવામાં આવ્યું હતું, જેમના નિવેદન પર અંગૂઠાનું નિશાન લેવામાં આવ્યું હતું અને તેના પર પી. ડબલ્યુ. ક દ્વારા હસ્તાક્ષર કરવામાં આવ્યા હતા અને તબીબી અધિકારી તેમજ લતાબાઈ પાટિલનું સમર્થન પણ એક્સ ૩૫ દ્વારા મેળવવામાં આવ્યું હતું.

આપણે મૃત્યુની ઘોષણાઓની સત્યતા પર શંકા કરવાનું કોઈ કારણ દેખાતું નથી, ખાસ કરીને કારણ કે તે બધાની વચ્ચે સુસંગતતા છે. એકિઝક્યુટિવ

મેજિસ્ટ્રેટ ગોવિંદ અથવા ડૉક્ટર દામોદર અથવા અન્ય સાક્ષીઓએ મૃત્યુની ઘોષણા વિશે ખોટું નિવેદન આપવાનું અમને કોઈ કારણ દેખાતું નથી. આરોપી અને આ વ્યક્તિઓ વચ્ચે દુશ્મનાવટનો કોઈ આરોપ નથી.

સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલ નિરીક્ષણ મુજબ *નારાયણ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય , AIR 2004 SC 1616* ફકરો ૭ દ્વારા:

"..... "તેના મૃત્યુની અણી પરની વ્યક્તિ દ્વારા કરવામાં આવેલી મૃત્યુની ઘોષણા એક વિશેષ પવિત્રતા ધરાવે છે કારણ કે તે ગંભીર ક્ષણે વ્યક્તિ કોઈ ખોટું નિવેદન આપે તેવી શક્યતા ઓછી હોય છે. તોનાઈ રહેલા મૃત્યુનો પડછાયો પોતે જ તેના મૃત્યુ તરફ દોરી જતા સંજોગો અંગે મૃતકના નિવેદનની સત્યતાની બાંધધરી આપે છે. પરંતુ તે જ સમયે અન્ય પુરાવાઓની જેમ મૃત્યુની ઘોષણાને પણ સ્વીકાર્ય બનવા માટે વિશ્વસનીયતાના આધારસ્તંભ પર ચકાસવી પડશે. તે વધુ છે, કારણ કે આરોપીને ક્રોસ-એક્ઝામિનેશન દ્વારા નિવેદનની સત્યતા પર સવાલ કરવાની તક મળતી નથી. મૃત્યુદંડની ઘોષણા જો વિશ્વસનીય જણાય તો તે દોષિત ઠેરવવાનો આધાર બની શકે છે.

બાબુલાલ વિરુદ્ધ એમ. પી રાજ્ય ૨૦૦૩(૧૨) એસ. સી. સી. ૪૯૦ સુપ્રીમ કોર્ટે ના ફકરા ૭ માં અવલોકન કર્યું આ નિર્ણય નીચે પ્રમાણે:

"..... એક વ્યક્તિ જે નિકટવર્તી મૃત્યુનો સામનો કરી રહી છે, આ જગતમાં ચાલુ રહેવાનો પડછાયો પણ વ્યવહારીક રીતે અસ્તિત્વમાં નથી, જૂઠાણાનો દરેક હેતુ ભૂંસી નાખવામાં આવે છે. માત્ર સત્ય બોલવા માટે સૌથી શક્તિશાળી નૈતિક કારણોથી મન બદલાઈ જાય છે. મૃત્યુ પામતા વ્યક્તિના શબ્દો સાથે મહાન ગંભીરતા અને પવિત્રતા જોડાયેલી હોય છે કારણ કે મૃત્યુની ધાર પરની વ્યક્તિ જૂઠું બોલે છે અથવા નિર્દોષ વ્યક્તિને ફસાવવા માટે કેસ રચવાની શક્યતા નથી. કહેવત છે "એક માણસ તેના નિર્માતાને તેના મોંમાં જૂઠું બોલીને મળશે નહીં" (નેમો મોરિટ્યુરસ પ્રેસુમિટુર મેન્ટાયર). મેથ્યુ આર્નોલ્ડે કહ્યું હતું કે, "સત્ય મૃત્યુ પામતા માણસના હોઠ પર બેસે છે". જે સામાન્ય સિદ્ધાંત પર પુરાવાઓની પ્રજાતિઓ સ્વીકારવામાં આવે છે તે એ છે કે તે ચરમસીમાએ કરવામાં આવેલી ઘોષણાઓ છે, જ્યારે પક્ષ મૃત્યુના તબક્કે હોય છે, અને જ્યારે આ દુનિયાની દરેક આશા જતી રહે છે, જ્યારે જૂઠાણાનો દરેક હેતુ શાંત થઈ જાય છે અને મન સત્ય બોલવા માટે સૌથી શક્તિશાળી વિચારણા દ્વારા પ્રેરિત થાય છે; પરિસ્થિતિ એટલી ગંભીર છે કે કાયદો ન્યાયની

અદાલતમાં સંચાલિત સકારાત્મક શપથ દ્વારા લાદવામાં આવેલી જવાબદારીની સમાન જવાબદારી ઊભી કરવા સમાન માને છે.

રવિ અને અન્ય વિરુદ્ધ ટી. એન. રાજ્ય ૨૦૦૪(૧૦) એસ. સી. સી. ૭૭૬ માં સુપ્રીમ કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે "જો મૃત્યુની ઘોષણાની સત્યતા પર શંકા કરી શકાતી નથી, તો તે એકલા જ આરોપીની દોષિત ઠેરવવાનો આધાર બની શકે છે અને કાયદામાં તેને કોઈપણ સમર્થનની જરૂર નથી".

મુથુ કુટ્ટી અને અન્ય વિરુદ્ધ રાજ્ય ૨૦૦૫ (૯) એસ. સી. સી. ૧૧૩, ફરિયાદ ૧૫માં સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"મૃત્યુદંડની ઘોષણા મોટા ભાર માટે હકદાર હોવા છતાં, એ નોંધવું યોગ્ય છે કે આરોપી પાસે ક્રોસ-એક્ઝામિનેશનની કોઈ સત્તા નથી. સત્યને બહાર લાવવા માટે આવી શક્તિ આવશ્યક છે કારણ કે શપથ લેવાની ફરજ હોઈ શકે છે. આ જ કારણ છે કે કોર્ટ એ વાત પર પણ ભાર મૂકે છે કે મૃત્યુની ઘોષણા એવી પ્રકૃતિની હોવી જોઈએ કે જેથી તેની ચોકસાઈમાં અદાલતનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ પેદા થાય. અદાલતે સાવચેતી રાખવી પડશે કે

મૃતકનું નિવેદન શિક્ષણ, અથવા ઉશ્કેરણી અથવા કલ્પનાનું પરિણામ ન હતું. અદાલતને વધુ સંતોષ થવો જોઈએ કે હુમલાખોરનું નિરીક્ષણ કરવાની અને તેને ઓળખવાની સ્પષ્ટ તક મળ્યા પછી મૃતક માનસિક રીતે સ્વસ્થ હતો. એકવાર અદાલતને સંતોષ થાય કે ઘોષણા સાચી અને સ્વૈચ્છિક હતી, નિઃશંકપણે, તે કોઈ વધુ સમર્થન વિના તેની સજાને આધારે કરી શકે છે. તે કાયદાના સંપૂર્ણ નિયમ તરીકે નિર્ધારિત કરી શકાતો નથી કે જ્યાં સુધી તેની પુષ્ટિ ન થાય ત્યાં સુધી મૃત્યુની ઘોષણા દોષિત ઠેરવવાનો એકમાત્ર આધાર ન બની શકે. સમર્થનની જરૂર હોય તેવો નિયમ માત્ર વિવેકનો નિયમ છે. આ અદાલતે કેટલાક ચુકાદાઓ મૃત્યુની ઘોષણાને સંચાલિત કરતા સિદ્ધાંતો, જેનો સારાંશ નીચે દર્શાવ્યા મુજબ કરી શકાય છે તે પાનીબેન વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય (1992)(2) SCC 474, પાનું 480-81, ફકરા 18-19)

(ભાર મૂકવામાં આવે છે)

(i) ન તો કાયદાનો નિયમ છે અને ન તો વિવેક છે કે જે પુષ્ટિ વિના મૃત્યુની ઘોષણા પર કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી.(જુઓ મુન્નુ રાજા વિરુદ્ધ એમપી રાજ્ય 1976(3) એસસીસી 104).

(ii) જો કોર્ટને સંતોષ થાય કે મૃત્યુની ઘોષણા સાચી અને સ્વૈચ્છિક છે, તો તે સમર્થન વિના તેના પર દોષિત ઠેરવી શકે છે (જુઓ. ચુપી રાજ્ય વિરુદ્ધ રામ સાગર ચાદવ 1985(1) એસસીસી 552 અને રામાવતી દેવી વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય 1983 (1) એસસીસી 211).

(iii) અદાલતે મૃત્યુની ઘોષણાની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરવી પડશે અને ખાતરી કરવી પડશે કે ઘોષણા શિક્ષણ, પ્રેરણા અથવા કલ્પનાનું પરિણામ નથી. મૃતકને હુમલાખોરોનું નિરીક્ષણ કરવાની અને ઓળખવાની તક મળી હતી અને તે ઘોષણા કરવા માટે યોગ્ય સ્થિતિમાં હતો. (જુઓ કે. રામચંદ્ર રેડ્ડી વિરુદ્ધ સરકારી વકીલ 1976(3) એસસીસી 618).

(iv) જ્યાં મૃત્યુની ઘોષણા શંકાસ્પદ હોય, ત્યાં સમર્થનકારી પુરાવા વિના તેના પર કાર્યવાહી થવી જોઈએ નહીં. (જુઓ રશીદ બેગ વિરુદ્ધ એમપી રાજ્ય 1974 (4) એસસીસી 264

(v) જ્યાં મૃતક બેભાન હતો અને ક્યારેય મૃત્યુની ઘોષણા કરી શક્યો ન હતો, ત્યાં તેના સંદર્ભમાં પુરાવા નકારી કાઢવામાં આવે છે. (જુઓ કેક સિંહ વિરુદ્ધ એમપી રાજ્ય 1981 (supp.) SCC 25).

(vi) અશક્તતાથી પીડાતી મૃત્યુની ઘોષણા દોષિત ઠેરવવાનો આધાર ન બનાવી શકે.(જુઓ રામ મનોરથ વિરુદ્ધ ચુપી રાજ્ય 1981(2) એસસીસી 654).

(vii) માત્ર મૃત્યુની ઘોષણામાં ઘટના વિશેની વિગતો ન હોવાથી, તેને નકારી શકાય નહીં.(જુઓ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય વિરુદ્ધ કૃષ્ણમૂર્તિ લક્ષ્મીપતિ નાયડુ 1980 (Supp) SCC 455).

(viii) એ જ રીતે, માત્ર કારણ કે તે સંક્ષિપ્ત નિવેદન છે, તેને નકારી શકાય નહીં.તેનાથી વિપરીત, નિવેદનની ટૂંકીતા પોતે જ સત્યની ખાતરી આપે છે. (જુઓ સૂરજદેવ ઓઝા વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય 1980 (Supp) SCC 769).

(ix) સામાન્ય રીતે મૃત્યુ પામેલ વ્યક્તિ તંદુરસ્ત માનસિક સ્થિતિમાં છે કે કેમ તે સંતોષવા માટે મૃત્યુની ઘોષણા કરવા માટે અદાલત તબીબી અભિપ્રાય જુએ છે. પરંતુ જ્યાં પ્રત્યક્ષદર્શીએ કહ્યું કે મૃતક મૃત્યુની ઘોષણા કરવા માટે તંદુરસ્ત અને સભાન સ્થિતિમાં હતો, ત્યાં તબીબી અભિપ્રાય પ્રચલિત થઈ શકતો નથી. (જુઓ નન્હાઉ રામ વિરુદ્ધ એમપી રાજ્ય 1988(SUPP) SCC 152).

(x) જ્યાં ફરિયાદી પક્ષનું સંસ્કરણ મૃત્યુદંડની ઘોષણામાં આપેલા સંસ્કરણથી અલગ હોય, ત્યાં ઉપરોક્ત ઘોષણા પર કાર્યવાહી કરી શકાતી નથી.(જુઓ ચુપી રાજ્ય વિરુદ્ધ મદન મોહન 1989(3) એસસીસી 390).

(xi) જ્યાં મૃત્યુની ઘોષણાના સ્વરૂપમાં એકથી વધુ નિવેદનો હોય, ત્યાં સમયના સંદર્ભમાં પ્રથમને પ્રાધાન્ય આપવું આવશ્યક છે.અલબત્ત, જો મૃત્યુની ઘોષણાની બહુમતીને વિશ્વસનીય અને વિશ્વસનીય ગણી શકાય, તો તેને સ્વીકારવી પડશે.(જુઓ મોહનલાલ ગંગારામ ગહાની વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય 1982(1) એસસીસી 700) ".

આ અદાલતના વિવિધ ચુકાદાઓનું અવલોકન, જેમાંથી કેટલાક ઉપર ઉદ્ધેખિત, તે દર્શાવે છે કે જો મૃત્યુની ઘોષણા વિશ્વસનીય હોવાનું જણાય તો કોઈ પણ સાક્ષી દ્વારા સમર્થનની જરૂર નથી, અને તેના આધારે જ દોષિત ઠેરવી શકાય છે.

વર્તમાન કેસમાં, કાર્યકારી મેજિસ્ટ્રેટ, ડૉક્ટર અને અન્ય સાક્ષીઓના પુરાવા સ્પષ્ટ છે કે મૃતક સભાન હતો અને પ્રશ્નોના જવાબ આપવા સક્ષમ હતો.

જો આરોપી સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિએ મૃતક પર કેરોસીન રેડ્યું હોત અને તેને બાળી નાખ્યું હોત, તો મૃતકે વાસ્તવિક ગુનેગારોને બદલે આરોપીઓને ફસાવવાનું વિચારવાનું કોઈ કારણ નહોતું. તેથી, અમને મૃતકની મૃત્યુની ઘોષણા પર અવિશ્વાસ કરવાનું કોઈ કારણ દેખાતું નથી. તેથી અમે નીચેની અદાલતોના ચુકાદાને સમર્થન આપીએ છીએ.

ઉપરોક્ત અવલોકનો સાથે આ અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.

અરજી ફગાવી દેવામાં આવી છે.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.